

פרשת ראה

עליונה לאפס את כל יחסי ההערצה הנפשיים לנשגב, ולבנות אותם יש מאין בכל נושא ובכל תחום.

ומכאן והלאה בני ישראל יהיו מוכרחים לסגל בקרבם הקשבה חדשה לדרך ה'. על עם ישראל ללמוד רק מתוך התורה: איך לחשוב ביחס לקב"ה, איך להרגיש בעבודת ה', ובדומה לכך: איך להעריץ, איך לאהוב, איך לירוא ועוד ועוד.

בספר 'אמת ליעקב' (לר' יעקב קמינצקי) עמד על עוצמתו של איסור זה. הוא מסביר שאיסור זה מוביל אותנו לזנח כל שיקול דעת, וכל מה שנראה כיפה, צודק, חכם וכדומה בעולם האומות. זאת משום שככלל, באופן עקרוני, כל אלו לקוחים מעולמות הטומאה, והם נוגדים את מה שה' ציוה: "ביאור ענין זה הוא, דכשבא משה להזהיר את בני ישראל על איסור עבודה זרה ראה להזהירם שלא ימשכו על מה שנראה להם כדבר יפה וטוב, שהרי אף שלא חשש משה שמא יבואו ללמוד מן הגוים את נימוסיהם ואת דרכיהם, מכל מקום הרי כלל בדינו: 'יפת אלקים ליפת'. ובעניני יופי והידור חשש משה שמא יבואו ללמוד מן יושבי ארץ ישראל ויבואו לעשות כמותם, ולכן כשהזהירם על זה הדגיש להם שאין שום דבר יפה ונחמד בעבודה זרה שלהם, "כי גם את בנייהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם", ואין לך דבר מאוס ונתעב יותר מעבודה כזו. ולכן זה ההוכחה שעבודה זרה שלהם אין לעובדה כלל, ואפילו הדברים הנראים לכם כיפים וראויים גם הם אינם כלום, כי עבודה זרה שמסוגלת לדרוש הקרבה כזו לפניה אינה אלא מאוסה ונתעבת.

בהוכחה מעין זו ניסה השטן להשפיע על אברהם אבינו כשהלך לעקוד את יצחק בנו, וכדאיתא בסנהדרין [דף פ"ט ע"ב]: קדמו שטן לדרך א"ל הנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים וידיים רפות תחזק וגו', כלומר הלא מסרת את כל ימי חיך בשביל לקרב את בני האדם לעבודת השי"ת, ודרכו של אברהם בקירוב הלבבות היתה על ידי שהראה

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

איסור הכנסת דרכי העבודה הזרה למרחב עבודת ה'

בסוף פרק יב מופיע איסור מיוחד, יסודי מאד באיסורי עבודת האלילים. ישראל כבר הוזהרו פעמים רבות שאסור להם לעבוד לשום כח בעולם מלבד הקב"ה. אך כעת משה מזהיר את ישראל מלימוד כלשהו של דרכי האלילות, גם אם הם ישמשו לעבודת ה'! כך נאמר בפסוקים: "כי יכרית ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשֵׁת אוֹתָם מִפְּנֵי וְיִרְשֶׁת אֹתָם וְיִשְׁבְּתָ בְּאַרְצָם. הַשְּׁמֶר לָךְ פֶּן תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׁמָדָם מִפְּנֵי וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאַלְהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵן גַּם אֲנִי. לֹא תַעֲשֶׂה כֵן לֵה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל תּוֹעֲבַת ה' אֲשֶׁר שָׁנֵא עָשׂוּ לְאַלְהֵיהֶם כִּי גַם אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לְאַלְהֵיהֶם".

הרמב"ן הראב"ע, הספורנו ומפרשים נוספים מסבירים שהכוונה היא שגם בתוך מרחב עבודת ה' אסור להיעזר בדרכים הלקוחות מתוך עולמם של עובדי האלילים. בכך מהוה איסור זה עליית מדרגה בהרחקת ישראל מן העבודה הזרה. הוא מזהיר את ישראל לא רק מן האלילים אלא גם מכל תפיסה אלילית באשר היא. הן יש לזכור כי עד מתן תורה, לא היינו יכולים למצוא בכל העולם אלא רק דרכי חיים אליליות בלבד. וגם אחריו ישראל קיבלו מערכת של מצוות, אך בכל ה'רווחים' שבין המצוות קיים חשש גדול שיכנסו דרכי עבודה ושיטות חשיבה אליליות. הרי אלו למעשה הדרכים היחידות המצויות בכל העולם. כעת מגיעה תביעה לישראל שבכל הקשור לעבודת האלוקים עליהם לעצום את עיניהם ולאטום את אזניהם למנהגים רבים אותם הם יראו וישמעו בכל העולם כולו. זוהי תביעה

מחלוקת בישראל

"גדידה ושריטה אחת היא וכשם שהיו העכו"ם שורטים בבשרם על מתייהם מפני הצער כך היו חובלין בעצמם לעבודת כוכבים... ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר שדבר זה גורם למחלוקות גדולות, שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות". (הלכות עבודה זרה יב, יג-יד) הרמב"ם מחבר באופן ישיר את הלכות עבודה זרה ואבלות, אל הפלגנות. מקור נוסף שמחבר בין העבודה הזרה והפלגנות (ועוד ניגע בהמשך באבלות), הוא בעל ה'נחלת דוד' בספרו 'בית דוד': "כל פירוד בישראל הוא פירוד בשם שמים" (בית דוד דרוש שישי). דברים כעין אלה מצויים בדברי הרב קוק: "מחלוקת הדעות על דבר הדרכת הכלל, אם בזמן הזה, שרבו פריצים נושאי דגל הפקרות ביד רמה, ראוי להפריד את האומה, שהכשרים נושאי דגל ה' לא יהי להם שום יחס עם פורקי העול הפושעים, או שמא כח השלום הכללי מכריע את הכל – כל עיקרה של פלוגתא זאת באה מפני השיפלות הכללית, שעדיין לא נגמרה הטהרה לגמרי ביסוד האופי של האומה... אין קץ לרעות הגשמיות והרוחניות של התפרדות האומה לחלקים, אף על פי שפרוד גמור כהעולה על לב המנתחים באכזריות אי אפשר הוא והיה לא יהיה. זאת היא ממש מחשבה של עבודה זרה כללית שהננו בטוחים עליה שלא תתקיים". (אורות, אורות התחיה, כ) המחשבה של פירוד האומה לחלקים היא מחשבה של עבודה זרה שאין לה קיום. "האומר יברכך טובים זו דרך מינות" (ברכות לג ע"ב). רש"י מסביר: "שאינו כולל רשעים בשבחו של מקום, וחכמים למדו מחלבנה שריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת, שמצריכן הכתוב בהוצאתן להיותן באגודה אחת". בעלי התוספות מחדדים את הקשר למינות: "יברכך טובים, פירוש, שמוציא את הפושעים מן הכלל, אי נמי, משום דמחזי כשתי רשויות, כלומר: אלהים טובים". כשאדם אומר שרק לטובים יש אפשרות לברך בשם ה', הוא בעצם אומר שהרשעים הם לא חלק מהתוכנית האלהית, שישנה רשות נפרדת מהנהגה האלהית. לעומת זאת, העולם היהודי מתבסס על הפסוק: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". גם הרשעים, גם אלה שאתה בקטנותך לא מצליח להכילם, כלולים ומונהגים על פי הרצון האלהי. הוצאתם מן האגודה היא הגבלת מלכותו של הקב"ה, כביכול הוא אינו יכול להם, זוהי מחשבת עבודה זרה.

לבני האדם את רוב טובו וגודל חסדו של הקדוש ברוך הוא, ולכן הוא נטע אשל בבאר שבע והכניס אורחים לביתו והראה להם את רוב מדת החסד שהשפיע הקדוש ברוך הוא בעולמו ושכל מציאותו יתברך הוא רחום וחנון רב חסד ואמת, ואילו עכשיו אתה הולך לעקוד את בנך, הלא אין דבר היותר נגד את מדת החסד והרחמנות מאשר עקידת בן על המזבח ושחיטתו לשם האלקים, וא"כ היאך תצפה מהאנשים שימשיכו להתקרב לעבודת השי"ת על ידי מעשיך. ואמנם על זה ענה לו אברהם: אני בתומי אלך, כלומר באמת מצד הסברא אתה צודק מאד, אבל מה אעשה וכך ציוני הבורא, ועלינו לקיים את מצותיו בתמימות ובלי לעשות שום חשבונות, והקב"ה כבר ידאג שלא תצא מזה שום תקלה וחילול השם".

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאל

אגודות אגודות

איסור גדידה ושריטה

"בָּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָה לֵה' אֱלֹהֶיךָ וְכָךְ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֵגְלָה מְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה". למרות שמדובר באיסור אחד מני רבים שבפרשה, ניתן להבחין בפסוקים אלה בשינוי מסדר הכתובים הרגיל. המצוה מתחילה בהקדמה מיוחדת: "בָּנִים אַתֶּם", ומסתיימת בצורה ארוכה ויוצאת דופן: "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָה... למצוה זאת יש שני טעמים – האחד משום איסור פגיעה עצמית, והשני הוא איסור על עבודה זרה, שבה היה נוהג להתגודד, להקזיז דם מהגוף. 1. דין זה גם נפסק כפשוטו ברמב"ם (הלכות עבודה זרה יד, יג-טז). אולם, חז"ל מוצאים איסור נוסף בפסוקים אלו. בגמרא (יבמות יג ע"ב) דנים בהלכה לפיה ניתן לקרוא את מגילת אסתר במספר תאריכים שונים בחודש אדר, ומקשה ריש לקיש על ר' יוחנן: "לא תתגודדו – לא תעשו אגודות אגודות".! ריש לקיש רואה בחלוקת קריאת המגילה למספר ימים פילוג בעם ישראל והוא סומך זאת על הפסוק "לֹא תִתְגַּדְדוּ". דרוש הלכתי זה נראה לכאורה מאוד רחוק מהפשט. ניתן לומר שאכן, זו רק אסמכתא הנשענת על הפסוק, אולם גם כאשר חז"ל סומכים הלכה לפסוק מסוים, הדבר מבטא קשר מהותי בין ההלכה לפסוק הספציפי. בפסוק זה, לפי חז"ל, ישנו מפגש בין שלושה רבדים – מנהגי עבודה זרה, התמודדות עם המוות ופלגנות בעם ישראל.

היחס למוות מתוך האחדות

לאור זאת, נשוב לפסוקים בפרשה: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֲלֵהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קֶרֶךְ בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לַה' אֲלֵהֶיךָ וּבְךָ בְּחַר ה' לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". המוות הוא זירה אמונית לא פשוטה. ההתמודדות עמו הינה אחד הדברים הקשים ביותר לאדם. רוב האנשים מפחדים מהמוות. החיים הם זורמים והרמוניים ולפתע הכל נעצר ברגע אחד, דבר היוצר תחושת נתק ופירוד מוחלט. אובדן. עובדה זו מעמיקה את תחושת חוסר האחדות בעולם, את המאבק האינסופי בין 'אל החיים' ו'אל המוות'. זוהי ההתגודדות, החיתוך, הניתוק החריף והכואב בין החיים למוות, חיתוך הנובע מתפיסה אלילית מפורדת. אולם, תורתנו הקדושה מדריכה אותנו שהמוות והחיים שניהם באים מאת ה', אין הפרדה וניתוק בעולם, אין מקום לשרוט בבשר וליפול לצער תהומי. אנו העם המופקד על השקפת האחדות, בניו של הקב"ה, "הוא אחד ושמו אחד". על כן, נאסר עלינו להתגודד וליצור אגודות נפרדות בעולם, "כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לַה' אֲלֵהֶיךָ וּבְךָ בְּחַר ה' לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". "נסתכל (דוד) ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר: ברכי נפשי את ה', ה' אלהי גדלת מאוד הוד והדר לבשת" (ברכות י ע"א). יום המיתה, הוא יום המיתה של הגוף, אך הנפש ממשיכה לשיר את שירת חייה, החיים אינם נגמרים במוות. מעמד החיים המיוחד של עם ישראל הוא מעמד של הסתכלות כללית על המציאות כולה. המלחמה בעבודה הזרה אחת היא עם דרך ההתמודדות עם המוות וההימנעות מעשיית 'אגודות אגודות' בעם ישראל.

(ישעיהו פרק נד פסוק יב - יג, יב-יג)

המילה כדכד היא מילה יחידאית במקרא. ועל כן מביאה הגמרא דיון מיוחד על משמעותה:

ושמתי כדכד שמשותיך - א"ר שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי ברקיעא, גבריאל ומיכאל, ואמרי לה: תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון? יהודה וחזקיה בני רבי חייא, חד אמר: שוהם, וחד אמר: ישפה, אמר להו הקדוש ברוך הוא: להוי כדין וכדין.

(תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א)

הגמרא מציגה מחלוקת בין אמוראים או בין מלאכים, ומבארת שהמילה כדכד משמעותה "כדין וכדין" - כלומר כזה וכזה, כשתי הדעות.

ואף על פי שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיהו שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות.

(רשב"ם מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א)

נראה שכוונת הגמרא ללמדנו שלא לחינם ציורי הגאולה מתוארים בציורים סתומים ובמילים יחידאיות. יש בכך פתח לדורות הבאים להעמיק ולהגדיל את ציורי הגאולה, וככל שיעמיקו יותר, כן תעמיק הגאולה יותר. יתכן, שאמירה כזו מאפיינת במיוחד את התאורים של "אבני החפץ". יחודם של אבני החן הוא שאין להם ערך חומרי ממשי. יקרתם וערכם היא בערך שבני האדם מעניקים להם. מכאן מקום גדול ללימוד על כל ציורי הגאולה, ערכם ויופיים, בחפץ הדורות המשוקע בהם, המגדיל אותם ומצמיח אותם.

לא יידע אדם איך יהיו עד שיהיו

בהלכות מלכים מלמדנו הרמב"ם כלל גדול בהבנת מקומם של תיאורי הגאולה בנביאים:

וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו.

(רמב"ם הלכות מלכים פרק יב הלכה ב)

המצוות המעשיות ניתנות ברמה העקרונית בתורה שבכתב ומלוות בתורה שבעל פה המדרכה אותנו כיצד לקיימן בדיוק. לעומתם, תיאורי הגאולה אינם מלווים בתורה שבעל פה. המציאות, הבחירה האנושית, היא המפרשת

מבט על ההפטרה

הרב מנחם שחור

אבני חפץ

על החפץ המצמיח את ציורי הגאולה

ושמתי כדכד שמשותיך

הפטרינו פותחת בתיאור ירושלים כמעוטרת באבני חן וחפץ:

וּשְׁמַתִּי כְּדָכְדִּי שְׁמִשְׁתִּיךְ וְשִׁעְרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי־חֶפֶץ:

(רמב"ם הלכות מלכים פרק יא הלכה ג)

הרדב"ז מבאר, שאכן התהליך של בר כוכבא היה תהליך ראוי לצמיחה משיחית, ולא החכמים הרגו אותו חלילה אלא הרומאים, משמעות הגמרא המטילה את האחריות על הרג בר כוכבא על החכמים היא שהבחירה של חלק מחכמי הדור שלא לתת אמון בתהליך זה, אלא לצפות לתהליך על טבעי – היא זו שהביאה לכשלונו ולהריגתו בידי הרומאים.

ויש לפרש .. כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין קטלוה כלומר רפו ידיהם ממנו ובאו הגוים והרגוהו ...

(רדב"ז הלכות מלכים פרק יא הלכה ג)

למדנו מדבריו, שהאחריות המוטלת על החכמים בפירוש ובפיתוח ציורי הגאולה, יכולה לשאת אופי גורלי ומעשי מאד. אם לא יתנו החכמים אמון בתהליך גאולי מסויים, הוא עלול להכשל וליפול חלילה. מה גדולה משמעות הדברים לדורינו המתחבט בחבלי לידת גאולתו.

לפי ערך ציפיתנו כך תהיה ערך הגאולה

באגרת של הרב חרל"פ לסבינו ר' משה ליב שחור ולחבריו הלומדים בחבורה בירושלים, הוא מפציר בהם להעמיק בציורי הגאולה ולצפות לגאולה שלא בדרך הטבע. ציפיה כזו, כך מסביר להם, תכונן את הגאולה בצורה המצופה, ותחלף את העולם כולו מכבלי הטבע.

"נדעה נא בבירור כי אופני הגאולה בידינו הוא, לפי ערך ציפיתנו כן תהיה פועל הגאולה, בעת שנאדיר ציפיתנו כן בערך הזה תהיה הישועה. חלילה לנו מלצייר דברים טבעיים באופני פדותינו חוב גדול מוטל כעת לשנן ציורי הגאולה ציורי העתיד המזהיר למען שיביא זה הצפיה לידי פועל"

(ישלח ממרום עמ' 66-67)

הרא"ה הגיב לרב חרל"פ ובאר שאומנם כן הוא, וציורי הגאולה יתכוננו ויבנו באופי שיתנו להם יחידי הסגולה של הדור בציפיתם. תפקיד זה שייך גם ללומדי תורה צעירים:

במושג צפית ישועה, שהעיר חביבי במכתב קדשו, אין ספק שהרוממות וההשפלה

אותם, היא ההופכת אותם מקריאות כיוון עקרוניות של תורה שבכתב, לתורה שבעל פה המתיישמת במציאות.

אי ידיעת היישום המפורט של ציורי הגאולה יש בה חיזוק המימד של האחריות האנושית:

המדרש מספר על יעקב המבקש לגלות לבניו את הקץ:

ואף יעקב בקש לגלות לבניו את הקץ, שנאמר האספו ואגידה לכם וגו', למה הדבר דומה, לעבד שהאמינו המלך על כל מה שיש לו, בא אותו העבד למות, קרא לבניו לעשותן בני חורין, ולומר להם היכן הוא דייתיקי שלהם, עמד המלך למעלה ממנו, ראה אותו העבד והפליג את הדבר שהיה מבקש לגלות להם, התחיל אמר להם בבקשה מכם עבדיו של מלך אתם היו מכבדין אותן, כדרך שכיבדתיו אני כל ימי.

(מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויחי סימן ט)

ידיעה מפורשת של הקץ מראש, כמוה כשיחרור האדם מאחריותו, ובכך דומה לגט שחרור של העבד. השארת הקץ סתום, משאירה את האחריות על האנושות, על ישראל. ובכך אנו נשארים עבדי עולם של המגמה האלוקית, הנושאים באחריות עמה.

נושא כליו של בר כוזיבא

הרמב"ם מתאר את משיחותיו של בר כוכבא כמודל אפשרי לדמותו של המשיח, הפועל בתוך חוקי הטבע:

ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת.

(רמב"ם הלכות מלכים פרק יא הלכה ג)

הראב"ד מקשה עליו ומוכיח שחכמים דווקא תבעו מבר כוכבא יכולות ניסיות, וכיוון שלא הוכיח יכולות כאלו הרגו אותו:

והלא בן כוזיבא היה אומר אנא הוא מלכא משיחא ושלחו חכמים לבדקו אי מורח ודאין או לא וכיון דלא עביד הכי קטלוהו?

מידות בפרשה

הרב חגי ולוסקי

ברכה מול קללה

פרשת ראה פותחת בדברים שנאמרו לבני ישראל: "רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרִכָּה וְקִלְלָה. אֶת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם. וְהַקִּלְלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יא, כו-כח). שואל רבי שלמה גאנצפריד, בביאורו אפריון, מדוע בברכה כתוב 'אֶת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ', ואילו בקללה כתוב 'וְהַקִּלְלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ', מה ההבדל בין הברכה לקללה?

הוא מבאר שהקב"ה מתנהג איתנו באופן דומה לזה שנהוג אב עם בנו הקטן. חלק מחינוך ילדים נעשה באמצעי "שכר ועונש". דרכו של אב ל"תמרץ" את בנו ולומר לו: קנייתי לך פרס, אשר יחייב אותך לעשות מעשה מסוים, או לנהוג בדרך מיוחדת. האב קנה לבנו את התשורה עוד לפני שקיים את ציוויו, והקדים את שכרו. לעומת זאת, בהענשה, מקובל להשתמש במילת התנאי 'אם', רק להתניה, 'אם יתקיים כך וכך אזי...!', כגון אב שאומר לבנו: אם לא תמלא אחר הוראותי, אזי לא תקבל מתנה, ואעניש אותך. בחינוך מקדימים את השכר לפני המעשה, כדי לדרבן לנהוג באופן חיובי, אבל העונש מגיע רק לאחר הקלקול ולא לפניו.

כך נוהג איתנו הקב"ה, שנותן לנו שכר טוב לפני שקיימנו את המצוות, כפי שאמרו חז"ל: (ויקרא רבה פרשת אמור פרשה כז סימן ב) על הפסוק 'מִי הַקְדִּימֵנִי וְאֶשְׁלֵם תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא' (איוב מא, ג): "רבי תנחומא פתח: 'מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא'... רוח הקודש אומרת: 'מי הקדימני ואשלם', מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מלל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו כדוגמת, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום, מי עשה לי לולב עד שלא נתתי לו דמים, מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית, מי הפריש לפני פאה עד שלא נתתי לו שדה, מי הפריש לי תרומה עד שלא נתתי לו גורן, מי הפריש לפני חלה עד שלא נתתי לו עיסה, מי הפריש לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה. הדא הוא דכתיב 'שור או כשב או עז'".

מבאר בעל ה'אפיריון' שהקדים הקב"ה לתת לנו את הארץ הקדושה, על מנת שנשמור מצוותיו, כפי שכתוב [תהלים

של תכונת הישועה תלויה היא בעומק מחשבת-הקודש אשר לאומה, המתגלה ע"י

שרידיה, נושאי המחשבה הכללית של נשמת ישראל, החבויה בכל לב תמים, ומפי

עוללים ויונקים יוסד עז...

אלא, שדווקא בשל כך יש ליחידי הדור לצפות לישועה בדרך הטבע דווקא, כי ישועה זו גדולה יותר:

חלילה לנו להשאיר את הטבע במעמדו השפל, מבלי לקשרו בקשר-הקודש אשר

לאור עולם שבאוצר חיים, שבו דוד מלך ישראל חי וקיים. לא חלישות-כח

הוא זה מה שישועתם של ישראל היא קמעא-קמעא כי אם גבורת-גבורות,

כביריות עליונה המקפת כל וממלאה את הכל. והמחשבה באיתניותה, לפי עומק

גדולת תלמודה, לפי הדור הכרעת בינתה, ולפי גדולת טהרת אדירות רצונה,

המשוגב בשגוב אלהי, היא היא המרוממת את הטבע וכל תוצאותיו.

(אגרות הראי"ה ג, תשנ"ג)

הנה כן, כרבי עקיבא בשעתו הנותן עינו הטובה בבר כוכבא על כוחותיו הטבעיים, פעל מרן הרב זצ"ל עבודת קודש של אמונה בקדושת הטבע, בכביריות העליונה המקפת כל וממלאה את הכל. פעולה זו כוחה רב, להכוונת מהלך הגאולה, ולהצמחת קרן ישועה מתוך כוחות הטבע המתקדש ומתעלה.

ונתת את הברכה

לימוד תפקידים הגדול של ישראל בהצמחת אופי הגאולה, מתאים במיוחד לפרשת ראה. בפרשה נצטוונו על נתינת הברכה בהר גריזים והקללה בהר עיבל. כביכול מפקיד הקב"ה את מפתחות הנהגתו בידי שבטי ישראל, הם הקובעים את חותם חוקי הברכה והקללה בכניסתם לארץ. ברכתם ברכה וקללתם קללה. אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלוקיו.

קה, מד - מה] וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֲמִים יִרְשׁוּ. בְּעֶבֶר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ. העונש, לעומת זאת, אינו מגיע לפני המעשה, אלא רק לאחר שעברו עם ישראל את העבירות.

למרות שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתידים בני ישראל לחטוא, הוא לא דן אותם על העתיד. באופן דומה מצינו את יחסו לישמעאל, שלא התייחס הקב"ה לעתידו, אלא רק למצבו באותה שעה. כפי שאמר המלאך להגר ביחס לבנה ישמעאל: [בראשית כא, יז] "כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם", וביארו חז"ל, והביא רש"י על התורה: "לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות".

מסיבה זו בקלה כתוב "אם לא תשמעו", שייענשו רק לאחר מעשה, ולא לפניו, בשונה מהברכה, שבה כתוב "את הברכה אשר תשמעו...". משום שאת הברכה נותן הקב"ה ללא התניה וללא הגבלה, כשם שאב מעניק לבנו תשורה מראש, כשמבקש ממנו לפעול באופן חיובי.

לב ההפטרה

הרב עמנואל בן ארצי

כל שבע הפטרות הנחמה מסודרות לפי הסדר שלהן בספר ישעיה, חוץ מההפטרה שלנו, שהמקום שלה בסדר הפרקים הוא אחרי שתי ההפטרות הבאות. לפי ההסבר של המלבי"ם נראה שזה בגלל שההפטרה שלנו עוברת לגעת בשאלה: מה אנחנו צריכים לעשות בתהליך הגאולה הזו. אחרי שנגענו בהפטרה הקודמת בחובה שלנו לתקן: "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה", ובמידע שה' נתן לישיעה מה אנחנו צריכים לעשות: "אדני ה' נתן לי לשון למוזים לדעת לעות את יעף דבר", ההפטרה שלנו ממשיכה ומדלגת למקום שבו נכתב מה אנחנו צריכים לעשות.

המלבי"ם אומר שבתהליך הגאולה, גם אחרי שארץ ישראל כבר נגאלה, והעם כבר חוזר אליה, ציון עדיין לא בנויה. ולכן היא "ענייה סערה לא נחמה". והקב"ה מסביר למה היא עוד 'לא נוחמה', כי היא 'עניה' בתורה, ועוד לא השלמנו את התהליך הרוחני שצריך לעבור, ולכן היא גם 'סוערה' והגויים פוגעים בה.

כי את ציון לא בונים באבני בנין רגילות, ציון מיוסדת על תורה שתשנה את כל העולם, ועל עם שיהיה ממלכת כהנים וגוי קדוש. ולכן: "הנה אנכי מרביץ בפיך אבניך

ויסדתיך בספירים". הקב"ה לא אומר שבעתיד ציון תבנה באבנים יקרות אלא "הנה אנכי מרביץ בפיך אבניך" בלשון הווה. כבר עכשיו הקב"ה מייסד את ציון והולך ובונה אותה על ידי הבנייה של התורה והעולם הרוחני שעם ישראל הולך ובונה.

ומה הם האבנים הטובות האלו שיהיו היסוד של ציון?: "וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה'". כשעם ישראל כולו ידע את ה'. וכשנגיע לשלב הזה גם לא יצטרכו עוד מלחמות וכאב: "וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ". ובהתאמה כשיגיע השלב של "בְּצִדְקָה תִּכְוֶנְנִי", אז ממילא "רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי לֹא תִירָאֵי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא תִקְרַב אֵלֶיךָ". כי כל הכאב של העניה הסוערה, נועד לקדם את תהליך הבניה של עם ישראל: "הנה אנכי בראתי חרש נפח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל". גם המשחיתים הם מה' כדי לייצר את הכלי המתאים. וממילא כשנבנה את המדרגה הנדרשת: "כֹּל כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל לְשׁוֹן תִּקְוִים אֲתָךְ לְמַשְׁפָּט תִּרְשִׁיעֵי".

ואם כך מה צריכים עם ישראל לעשות? "הוי כל צמא לכו למים". כל מי שיש לו צמאון רוחני, לכו ללמוד תורה שנמשלה למים, ועניני אלוקות שיורדים מהשמים. אבל מה יעשה מי שאין לו זמן וכוח לשבת שנים ארוכות וללמוד? המים מגדלים חיטה שממנה עושים לחם, כמו שנאמר בהמשך הפרק: "כי כאשר ירד הגשם והשילג מן השמים... ונתן זרע לזרע ולחם לאכל". ותלמידי החכמים שבכל הדורות הולכים אל המים שהם התורה שבכתב, ומגדלים לנו לחם שהוא התורה שבעל פה. ואת מה שהם כבר כתבו יכולים כולם ללמוד גם בלי להיות תלמידי חכמים גדולים. ולכן "ואשר אין לו כסף", כסף זה הביטוי של המאמץ האנושי: "לכו שברו ואכלו". כי הכל כבר מוכן לסעודה.

בשביל לקבל מה שכבר מוכן לנו לא צריך כסף, לא צריך להשקיע הרבה זמן ומאמץ: "ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב". היין עוקף את ההבנה האנושית. מי שלא ישב וילמד שנים ארוכות לא יבין הכל, אבל הוא יכול לקבל את מה שהחכמים אומרים לו בתור מסקנה מוחלטת גם בלי להבין את כל הסיבות. ובעיניי אמונה עמוקים ותורת הסוד, יש חלב, הכל מוכן ומעובד כך שאדם יכול לקבל את המזון האמוני שדרוש לו כמו תינוק יונק.

ולכן מה שנדרש מאיתנו הוא "הטו אַזְנֵיכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמְעוּ וְתַחֲי נַפְשֵׁיכֶם".

א'ב'ה, א'ו'ה'. נתבונן במקומות ששורשים אלה מופיעים בפרשתנו, ונסה מתוך כך לעמוד על עניינו המיוחד של כל אחד מהם:

"רק בְּכַל אֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאֶכְלֵת בְּשֹׂר... כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לְאֶכֶל בְּשֹׂר בְּכַל אֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בְּשֹׂר... בְּכַל אֹת נִפְשֶׁךָ" (יב, טו-כא); "בְּכַל אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נִפְשֶׁךָ" (יד, כו).

"לא תֵאָבֶה לוֹ" (יג, ט); "אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן... כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן... כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ" (טו, ד-יא).

מהתבוננות בפסוקים ניכר, שהשורש א'ו'ה נזכר בפרשתנו תמיד בהתייחסות לנפש, ולפחות ברוב המקומות מדובר בתאוה למאכל מסוים. 'הכתב והקבלה' והרש"ר הירש מבארים את משמעותו הייחודית של השורש א'ו'ה בהתייחסם להקשר אחר: בגבולות הארץ נאמר "וְהִתְאָוִיתֶם לְכֶם" (במדבר לד, י), וכן נאמר שם כמה פעמים "תֵּאָוֶה". לדבריהם, השורש א'ו'ה 'מורה על השאיפה להרחיב את גבול קניינו, לצרף חפץ למסגרת רכוש'. משמעות זו בולטת בפסוק בפרשת ואתחנן, "וְלֹא תִתְאָוֶה בֵּית רַעֲךָ" (דברים ה, יח), האיסור הוא להתאוות למה ששייך לרעך.

לעומת זאת השורש א'ב'ה, שממנו נוצר השם 'אביון', "שתאב לכל דבר", כדברי רש"י, בולט בכך שהוא נזכר בדרך כלל (ואולי תמיד) על דרך השלילה. כך לדוגמה בפרשתנו נאמר ביחס למסית "לֹא תֵאָבֶה לוֹ", ובהמשך ספר דברים נאמר: "לֹא יֵאָבֶה ד' סֶלַח לוֹ" (לקמן כט, יט), ולעיל נאמר "וְלֹא אֲבִיתֶם לְעֵלֶת" (א, כו). הרש"ר הירש עומד על כך שהרצון המבוטא בשורש זה, מתייחס תמיד לרצון הזולת, וכאשר אדם 'לא אובה', פירושו של דבר שהוא בעצם לא מסכים לרצון זולתו. בהתאם לכך מסביר הרש"ר הירש שגם הכינוי 'אביון', שנגזר משורש א'ב'ה, מורה על מי שרצונו כפוף ונכנע לרצונות אחרים, בשל מעמדו הנחות המחייבו להזדקק להם גם בניגוד לרצונו. אולי הסיבה שמילים משורש זה נזכרות בדרך כלל בדרך שלילה, היא כי מי שיש לו עמידה עצמאית, יש לו ממילא עמדה עצמית, רצון משלו, וסביר שלא ייכנע לרצון זולתו.

ממה שהתברר, עולה הקשר שבין שני השורשים מחד גיסא, וההבדל שביניהם מאידך גיסא:

המשותף, הוא רצון שיש בו התרחבות אל 'מעבר' לתחום היסודי שלו.

ולמה הבנייה של ציון כל כך מסובכת וארוכה? כי המטרה שלה היא לא רק עם ישראל, אלא משיח: "וְאֶכְרְתָה לְכֶם בְּרִית עֹלָם חֲסֵדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים", שהוא אמור לתקן את כל העולם: "הֵן עַד לְאוּמִים נִתְתִּיו נְגִיד וּמְצֹוֶה לְאֻמִּים". עד שלא רק שהגויים לא ימשיכו להציק לנו, הם גם יבואו אלינו לשמוע: "הֵן גּוֹי לֹא תִדְעֶה תִקְרָא וְגוֹי לֹא יִדְעוּךָ אֵלֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן ה' אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרָךְ".

א'ו'ה או א'ב'ה - מה זה משנה?

שמעתי אומרים, שבשפת האסקימוסים ישנם למעלה מחמישים שמות שונים לשלג, וכל שם ושם מאפיין בו משהו ייחודי. לא במקרה דווקא אצל האסקימוסים ישנם כל כך הרבה שמות נרדפים לשלג: בעוד דוברי שפות אחרות מסתפקים בשמות כלליים, כי השלג אינו תופס מקום גדול בחייהם - אצל האסקימוסים, שהשלג הוא מרכיב מהותי בחייהם, נוצרת באופן טבעי הבחנה בין סוגים שונים של שלג, וממילא ישנו שם מיוחד לכל סוג.

זוהי דוגמה מאלפת, שמעוררת להתבוננות בלשונות השונות - לאילו נושאים בשפתן ישנן 'מילים נרדפות' רבות, איזה נושא הינו בעל משמעות מרכזית מיוחדת, שבגללה נוצרת הבחנה בדקויותיו המקבלת את ביטוייה בשמות השונים.

בלשון הקודש כמדומני, אחד התחומים שיש בהם הרבה מילים נרדפות, הוא הרצון. [רשימה חלקית של שורשים כאלה היא: א'ב'ה, א'ו'ה, ח'ש'ק', ח'מ'ד', ח'כ'ה, י'ח'ל', כ'מ'ה, כ'ס'פ', ע'ר'ג', ק'ו'ה, ר'צ'ה, ש'ק'ק'. על כל אלה נוספים פעלים 'מושאלים' מתחומים אחרים לתחום הרצון, כגון ב'ק'ש', כ'ל'ה, ש'א'ל'.] לפי מה שהתבאר לעיל, ייתכן שריבוי השמות מלמד על חשיבות הרצון בלשונונו - לשון הקודש. ביחוד בלשון הקודש, שהיא הלשון שבה נברא העולם וכל אות ומילה בה יסודתם בהררי קודש, יש משמעות לכל שם, יותר מכל לשון אחרת, הסכמית, הנובעת מהתפתחות האדם ומשמות שהוא המציא.

מתוך שלל שמות הרצונות למיניהם, נעסוק הפעם בהבחנה בין שני שורשים דומים שנזכרים בפרשת 'ראה' פעמים רבות, במצוות ובדינים שונים. השורשים הם:

ההבדל הוא, שבעוד שבשורש א'ו'ה' מדובר על רצון האדם מצד עצמו – השורש א'ב'ה' מתייחס לרצונות של אחרים, שהאדם האובה 'מקבל' אותם על עצמו ובכך נחשב שהוא רוצה אותם.

ולסיום, נקודה למחשבה – מה משמעות המילה 'בתאבון'? האם לא צריך היה לכתוב 'בתאון'?

חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון – על איזה הר נתנו את הברכה?

(א) הר גריזים

(ב) הר עיבל

מצאו את המילים "ונתצתם את מזבחותם" - ספרו כמה פעולות יש בפסוק זה שצריך לעשות כדי להרוס עבודה זרה?

(א) 3

(ב) 4

(ג) 5

שני – איזה דבר חוזר ב"שני" כמה פעמים שאסור לאכול?

(א) בשר וחלב

(ב) דם

(ג) בעלי חיים לא כשרים

כמה פעמים זה מופיע ב"שני"?

שלישי – מה עושים לעיר שאנשיה עובדים עבודה זרה?

(א) הורגים את תושבי העיר

(ב) שורפים את כל הרכוש

(ג) שורפים את כל העיר

(ד) לא בונים אותה יותר

(ה) כל התשובות נכונות

רביעי – מדוע הגמל הוא חיה לא כשרה?

(א) כי הוא לא מעלה גרה

(ב) כי הוא לא מפריס פרסה

(ג) כל התשובות נכונות

חמישי – בענייני מעשרות אומר הפסוק "ואכלת לפני ה'" – מצאו פסוק זה וראו ברש"י על איזה מעשר מדובר?

(א) מעשר ראשון

(ב) מעשר שני

(ג) מעשר עני

מצאו את המילים "וכי ירבה ממך הדרך" – מה עושה אדם שיש לו מעשר שני שצריך להביא לירושלים וזה רחוק לו?

(א) הוא פטור מלהביא

(ב) הוא מחליף את המעשר בכסף וכשיהיה בירושלים יקנה לו שם אוכל ויאכל בקדושה

(ג) הוא אוכל במקום שגר ולא מביא לירושלים

שישי – מה עושים לעבד עברי כאשר הוא מסיים את שנות עבודתו?

(א) מסיבת סיום

(ב) דואגים לו לכלה

(ג) נותנים לו מענק (מתנה)

שביעי – איזה בעל חיים אסור לזבוח אותו קרבן לה? (רק לפי מה שכתוב ב"שביעי")

(א) אם הוא לא בגיל שנה

(ב) אם הוא בעל מום

(ג) אם הוא נבלה

כמה שבועות יש בין חג הפסח לחג השבועות?

(א) 4 שבועות

(ב) 7 שבועות

(ג) 10 שבועות